

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Бурятия

МКУ Управление образования МО "Тункинский район"

МБОУ "Галбайская ООШ "

РАССМОТРЕНО

Руководитель МО
начальных классов

Лопсонова Х.Д.
Приказа № 1 от «30»
августа 2024 г.

СОГЛАСОВАНО

Заместитель директора
по УР

Шойжолова Н.А.
Приказ № 1 от «30» августа
2024 г.

УТВЕРЖДЕНО

И.О директора школы

Манзаракшиева А.А.
Приказ № 1 от «30» августа
2024 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Бурятская литература»

для обучающихся 4 класса

с. Галбай 2024

Тайлбари бэшэг

4 классай программа тус документнууд дээрэ үндэһэлэгдөө:

- Федеральный закон «Об образовании в Российской Федерации» от 29 декабря 2012 года N 273-ФЗ;

- Приказ МО и Н РФ №373 от 06.10.2009г. «Об утверждении и введении в действие Федерального государственного образовательного стандарта начального общего образования» (в ред. Приказов Минобрнауки России от 26.11.2010 № 1241, от 22.09.2011 № 2357, от 18.12.2012 № 1060, от 29.12.2014 № 1643);

- Приказ МО и Н РФ №1897 от 17.12.2009г. «Об утверждении и введении в действие Федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования»;

- Приказа МО и Н РФ №1578 от 31.12.2015г. «Об утверждении и введении в действие Федерального государственного образовательного стандарта среднего общего образования»;

- Приказ Министерства образования и науки РФ от 1 февраля 2012 г. N 74 «О внесении изменений в федеральный базисный учебный план и примерные учебные планы для образовательных учреждений Российской Федерации, реализующих программы общего образования, утвержденные»);

- Приказ МО и РФ от 31.12.2015г. №1576, 1577 « О внесении изменений в Федеральный государственный образовательный стандарт начального общего образования, утвержденный приказом МО и Н РФ №373 от 06.10.2009г.»;

- Приказ МО и Н РФ №15 от 26.01.2017 г. с изменениями от 5.06.2017 №629 «Федеральный перечень учебников, рекомендуемых к использованию при реализации имеющих государственную аккредитацию образовательных программ начального общего, основного общего, среднего общего образования»;

–Образовательная программа начального общего образования, реализующая ФГОС МБОУ «Улюкчиканская ООШ»;

- Уставом МБОУ «Галбайская ООШ».

Р.С. Дылыковагай зохёон «Буряад хэлээр эхин хургуулиин Програма» дээрэ үндэһэлэгдөө. 4-хи классай хурагшад хэрэглэхэ номууд: авторнуудын: Р.С.Дылыкова, Т.Б.Базаргуруева, Д.Б.Дугарова «Буряад хэлэн»: 4 класс, Улан – Үдэ, «Бэлиг», 2012г.

Програма бээлүүлхын тулада 4 –дэхи класста Лугшахаанай юрэнхы хургуулиин хуралсалай түсэблэлэгдэ 3час, жэл соо 68 час.

Гол зорилгонь гурбадахи классай хурагшадые түрэл буряад хэлэн дээрэнь бэшүүлжэ, уншуулжа, харилсуулжа хургаха; буряад хэлэн гэхэн наукагай танилсуулха.

Голбодолгонууд хадаа иимэнүүд: фонетическэ болон синтаксическа онсо илгаануудые ехэнхидээ ойлгуулха ёһотой. Энэ ойлгоһон мэдэсэнүүдые бодото байдал дээрэ хурагшадтаа хэрэглүүлжэ хургаха, зүбөөр, уран гоёор, найруулан уншуулжа, аман хэлээр хэрэглэгдэһэн гү, али бэшэгдэһэн юумээр удхын, логическа талаһаа зүбөөр зохёогдоһон бэе бээтэйгээ холбоотой, бэе бээһээ дулдыдаһан юрын мэдүүлэлнүүдые зохёолгожо, хэлүүлжэ, бэшүүлжэ хургаха; орфографическа болон сэглэлтын гол түлэб дүримүүдые ойлгуулаад, зүбөөр, алдуугүйгөөр хурагшадые бэшүүлжэ хургаха; үгэнүүдые болон тэдэнэй дүрсэнүүдые аман хэлэндээ литературнаар үгүүлжэ хургаха; хурагшадангаа нютаг хэлэнүүдэй алдуунуудые уридшалан мэдэжэ абаад, бодото дээрэнь заһаха. Эхин хургуулиин багшанар иимэрхүү зорилгонуудые бээлүүлхээ оролдохо болоно.

Дүрбэдэхи класста түрэл хэлэ зааха тодорхой зорилгонууд гэхэдэ:

1. Түрэл хэлын үзүүлжэ байхадаа, үхибүүдэй ухаан бодолые хүгжөөхэ, баяжуулха.

2. Нурагша бүхэниие зүбөөр, уран гоёор, удхыень ойлгон уншаха дадалтай болгохо.
  3. Түрэл арадай ёһо заншалнуудые болон сэсэн мэргэн хургаалнуудые ойлгуулха.
  4. Эхэ орондоо, түрэхэн тоонто нюотагтаа, түрэл хэлэндээ, арад зондоо, бэшэшье үндэхэтэндэ дуратайгаар хүмүүжүүлхэ.
  5. Нурагшадай аман хэлэлгые хэшээл бүхэндэ баяжуулангаа, тэдэниие эли тодоор, литературна хэлэн дээрэ хэлүүлжэ, ханал бодолыень алдуугүйгөөр, сэбэр гоёор бэшүүлжэ хургаха.
  6. Уран зохёол сэдхэлээрээ мэдэрхэ, ойлгохо, зохёолой дүрсэ байгуулһан аргуудые таниха, тухайлан бодомжолхо зохёохы дадалнуудые хүгжөөхэ.
  7. Хүүгэдэй поэтическэ шагналта (поэтический слух), уран һайханда нарин хандалга (художественный вкус) хүгжөөлгэ.
  8. Байгаалиин гоёһайханиие, оршон ажабайдалые мэдэрэн ажаглаха, сэгнэхэ шадабари хүгжөөхэ.
  9. Хэмжээгээрээ ехэ багашье, удхаараа хүнгэн хүндэшье зохёолнуудые гүнзэгыгөөр ойлгохо дадал хүгжөөхэ.
  10. Сэдэбээрээ(темэ), жанраараа элдэб зохёолнуудые уншуулжа, нурагшадай мэдэхэ юумэ (кругозор) үргэдэхэжэ, тэдэнэй эстетическэ, познавательна дүршэл үргэн болгохо.
- Тиин 4-дэхи класста үзэхэ удха зохёолһон заршам иимэ: – Түрэлхи хэлэ, түрэхэн дайда- Удха сэсэн аман зохёол - Урда үеын хургаал захяал- Буряад арадай онтохонууд-Россиин арадай онтохонууд-Зүн зүгэй ардуудай онтохонууд -Уран шүлэгэй долгин дээрэ- -Арадай Баатар Гэсэр- Сагаалган- Уран шүлэгэй долгин дээрэ- Буряад уран зохёолой эхи табигшад- Баснинууд- Уран зохёолшод үхибүүдтэ- Уран шүлэгэй долгин дээрэ.

Нуралсалай тематическа түсэблэлгэ

№	Бүлэгүүд болон темэнүүд	саг	Тэрэнэй тоодо		
			Хэшээлн үүд	Холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгэ	Эрдэм мэдэсэ шалгалта
1	Түрэлхи хэлэн, түрэн дайда-	5	4	1	
2	Удха сэсэн аман зохёол - Урда үеын нургаал захяал- -	6	5	1	
3	Буряад арадай онтохонууд	6	5	1	
4	Россиин арадай онтохонууд-	4			1
5	Зүн зүгэй ардуудай онтохонууд -	4			
6	Уран шүлэгэй долгин дээрэ	3			
	Литературна онтохонууд	5	4	1	
	Уран шүлэгэй долгин дээрэ	5			1
7	Арадай Баатар Гэсэр	6	5	1	
8	Сагаалган	4	3	1	
	Уран шүлэгэй долгин дээрэ-	3	3		
9	Буряад уран зохёолой эхи табигшад-	7	5	1	1
10	Баснинууд	5	4	1	
11	Уран зохёолшод үхибүүдтэ-	2			
12	Уран шүлэгэй долгин дээрэ.	3	2		1
		68ч		57	4

Программын удха.

Түрэлхи хэлэ, түрэн дайда- (5ч) Удха сэсэн аман зохёол –(6ч) Урда үеын нургаал захяал- (6ч) Буряад арадай онтохонууд- (6ч) Россиин арадай онтохонууд-(4ч) Зүн зүгэй ардуудай онтохонууд – (4ч) Уран шүлэгэй долгин дээрэ- (3ч) Литературна онтохонууд -(5ч) Уран шүлэгэй долгин дээрэ- (5ч) Арадай Баатар Гэсэр- (6ч) Сагаалган- (4ч) Уран шүлэгэй долгин дээрэ-(3ч) Буряад уран зохёолой эхи табигшад- (8ч) Баснинууд- (6ч) Уран зохёолшод үхибүүдтэ- (2ч) Уран шүлэгэй долгин дээрэ-(3ч).

Программын каледарна - тематическэ түсэблэл

№	Темэ	Часай хубаари	Ажаябуулгын янза	Һара, үдэр	Тэмдэг лэлнүүд
Турэлхи хэлэн, турэнэн дайда.					
1	Буряад хэлэмнай. Сахижа ябая!	1	Һуралсалай номтой танилсалга. шүлэгтэй танилсалга, удхыень ойлгожо абаха	3.09	
2	Буряад орон.	1	Оролто хөөрөөн	7.09	
3	Байгал далай - манай баялиг. Байгалаа гамная!	1	Шүлэгтэй танилсалга.	10.09	
4	Сэсэгэй үнэр. Ой модондой аша туһа.	1	Ой модон ямар аша туһатайб, яжа тэрэниие хамгаалхаб гэхэн ойлгосо	14.09	
5	Асуудалнууд ба даабаринууд.	1	Оролто хөөрөөн. Багшын уншалга. Үхибүүдэй уншалга.	17.09	
Удха сэсэн аман зохёол. Урда үеын һургаал захяал.					
6-7	Таабаринууд. Юртэмсын гурбан. Юртэмсын дурбэн.	2	Оролтохөөрөөн Шүлэгтэй танилсалга.	21.09 24.09	
8	Онһон үгэнүүд.	1	Онһон үгэнүүдые уншаха. Удхыень тайлбарилха.	28.09	
9-10	Үрээлнууд.	2	Үрээлнуудэй удха ойлгожо, тэрэнээ зүбөөр хэрэглэжэ һураха	1.10 5.10	
11	Асуудалнуудта харюу.	1	Асуудалнуудта харюу бэлдэхэ	8.10	
Буряад арадай онтохонууд.					
12	Үнэгэнэй хани нухэсэл.	1	Онтохо уншаха, удхыень ойлгожо абаха, уншалгын дадал хүгжөөхэ	12.10	
13	Гурбалдайн гурбан сэсэн.	1		15.10	
14	Шадамар Шалхагар хоёр.	1		19.10	
15	Ангуудай суглаан.	1		22.10	
16	Алтан Сэсэг.	1		26.10	
17	Асуудалнууд ба даабаринууд.	1		29.10	
Россиинарадуудай онтохонууд					
18-19	Эгэшэ Алёнушка ба дүү Иванушка.	2	Онтохо уншаха, удхыень ойлгожо абаха.	9.11 12.11	
20	Эрдэм номой аша хуһа.	1	Уран гоёор уншалга	16.11	

	Үнэгэн юундэ улаан бэ?		хүгжөөхэ		
21	Могой хүн хоёр. Асуудалнуудта харюу.	1		19.11	
Зүн зүгэйарадуудай онтохон.					
22	Толгойтой хэн гү, али үгы хэн гү?	1	Онтохо уншаха,	23.11	
23	Үер. Хэзээдэш хэмээ бү алда.	1	удхыень ойлгожо абаха. Уран гоёор уншалга хүгжөөхэ	26.11	
24	Асуудалнуудта харюу.	1	Асуудалнуудта харюу бэлдэхэ.	30.11	
Уран шүлэгэй долгий дээрэ.					
25	Баярмаагай одон. Харгы. Намар.	1	Шүлэгтэй танилсалга.	3.12	
26	Эпитет. Метафора. Таряан. Баян ургаса.	1	Удха дээрэнь ажал ябуулха. Уран гоёор уншаха.	7.12	
27	Шубуудай аян Аянай шубуунай дуун..	1		10.12	
Литературна онтохонууд			Онтохо уншаха,		
28- 29	Эрээн гүрөөһэ эмээллэгшэ.	2	удхыень ойлгожо абаха. Уран гоёор уншалга	14.12 17.12	
30- 31	Туламтай шоно.	2	хүгжөөхэ	21.12 24.12	
32	Зоригтой хоёр.	1		12.01	
Уран шүлэгэй долгин дээрэ.					
33	Хүлэг минии морин. Үбэл.	1	Шүлэгтэй танилсалга.	14.01	
34	Түрүүшын сахан. Саханууд.	1	Удха дээрэнь ажал ябуулха. Уран гоёор уншаха.	19.01	
35	Үбэлэй харгы. Ёлко. Жабар үбгэн.	1		21.01	
Арадай Баатар Гэсэр					
36	Тэнгэришуулэй хоорондохи дайн. Баатарай газар дээрэ түрэлгэ. Нюната-Нюургай гэжэ нэрэ хүбүүндээ үгтэбэ.	1	Онтохо уншаха Уншаха, удхыень тайлбарилха. Түсэб табиха. Уншалга. Удха дээрэ ажал.	26.01	
37	Баатар бэээ бээлжэ, Гэсэр боложо тодорбо. Гэсэрэй гурбадахи намган- Алма-Мэргэн хатан.	1	Текст уншаха. Шэнэ темэтэй танилсалга.	28.01	
38- 39	Гэсэр Орголи эрээн гүрөөһые, Шэрэм-Минаата хаание, Абарга- Сэсэн мангадхайе бута сохибо.	2		2.02 4.02	
40- 41	Гэсэр Шара голой хаашуулые дараба.	2		9.02 11.02	
Сагаалган					
42	Сагаан нарын амар мэндэ: Буряд сагаалганай тобшохон туухэ. Сагаалганай магтаал.	1	Шэнэ темэтэй танилсалга. Сагаалган тухай хөөрэлдөөн.	16.02	
43- 44	Луу болон бусад амитадай арбан хоёр жэлдэ нэрээ гэхэн тухай.	2		18.02 25.02	

45	Сагаалган.	1		2.03	
Уран шүлэгэй долгин дээрэ.					
46	Хабар.Д.Улзытуев. Хабар. Н.Дамдинов.	1	Шүлэгтэй танилсалга. Удха дээрэнь ажал ябуулха.Уран гоёр уншаха.	4.03	
47	Эжы, эжы, эжихэмни. Ц.Цыреторон. Эжы. Ц.Бабуева.	1		9.03	
48	Э.Дугаров. Эржэн. Хабсагай. Хуһан.Ц.Номтоев. Хуһахан.А.Уланов.	1		11.03	
Буряад уран зохёолой эхи табигшад.					
49- 50	Х.Намсараев. Үншэдэй ухэл.	2	Буряад уран зохёолой эхи табигшад тухай мэдээсэл. Зохёолнуудай гол геройнуудта характеристикэ үгэжэ хуралга.	16.03 18.03	
51	Б.Абидуев. Хабарай удэшэ.	1		23.03	
52	Ч.Цыдендамбаев. һэргэг нойр.	1		25.03	
53- 55	Ц.Номтоев. Үнэн зүрхэнэйм үгэ үрээл Алтан гартан. Ашата үбгэн.	3		6.04 8.04 13.04	
56- 57	Ж.Тумунов. Талын Бүргэд.	2		15.04 20.04	
Баснинууд.					
58	Б.Базарон. Арсалдаан.	1	Оролто хөөрөөн. Шэнэ темэтэй танилсалга. Ролёор уншалга хүгжөөхэ.	22.04	
59- 60	Г. Чимитов. Баабгайн хүбүүн. . Үнэгэн шоно хоёр.	2		27.04 29.04	
61- 62	Э.Манзаров. Үнэгэнэй хургуули. «Барилдааша» Баабгай.	2		4.05 6.05	
63	И.Крылов. Гэрэл ба хармагшан.	1		11.05	
Уран зохёолшод үхибүүдтэ.					
64	Арьюхан хүбүүн. Мартамхай хонишон.	1	Авторнуудай зохёохы замтай танилсалга.	13.05	
65	Залхуу Шагдар. Дурамба хёрхо нюдэн «Гэмтэй бэшэб...». һайзгай .	1		18.05	
Уран шүлэгэй долгин дээрэ.					
66	Наранай туяа. Наран ба хүүгэд. Үглөөгүүр ойдо. Үүлэн.	1	Шүлэгтэй танил- салга. Удха дээрэнь ажал ябуулха.Уран гоёр уншаха.	20.05	
67	Уһан тухай үгэ. Улаалзай..	1		25.05	
68	Дүн гаргалгын хэшээл	1		27.05	
		68ч			

Метапредметнэ, предметнэ ба өөрын хүгжэлтын (личностно)дүнгүүд

4– дэхи классай нурагшатай литературна уншалгаар шадабаринууд:

Үхибүүнэй өөрын хүгжэлтын дүнгүүд (личностные результаты) – өөрын ба хүнүүдэй ажабайдалда түрэл хэлэн ямар үүргэтэйб гэжэ ойлгохо (хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсанаб, *бэшэмэл текстын удха үзэнэб гэжэ ойлгохо*).

Бээ гуримшуулаад ябаха шадабари (регулятивные УУД):

- багшатаяа хамта хэшээлэйнгээ зорилго табиха;
- хэшээлдээ юу хэһэнээ хойно хойноһоонь тоолохо;
- юу хэхэ гээшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ (прогнозировать);
- өөрынгөө, нүхэдэйнгөө, классайнгаа ажал багшатаяа сугтаа урид зохёогдоһон тусхай

критеринүүдээр шалгаха;

- багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха.

Оршон тойрониёе шудалха шадабари(познавательные УУД):

- номоор хүдэлхэ (номой гаршагай, тусгаар тэмдэгүүдэй үүргэ ойлгохо);
- зураг хаража гү, али текст уншажа асуудалнуудта харюу олохо;
- багшатаяа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргаха;
- текстын удха дамжуулха.

Харилсаха шадабари(коммуникативные УУД):

- уран гоёор уншаха, хөөрэхэ.
- хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниёе ойлгохо;
- классайнгаа үхибүүдтэй, багшатаяа яагаад ажалаа эмхидхэхэ, ямар журамуудыёе сахиха

тухайгаа хэлсэхэ;

- хоёр хоёроороо, бүлэг бүлэгөөр хүдэлхэ, тиихэдээ олон ондоо « тушаал» бэе дээрээ абаха: ударидагшын, даабари дүүргэгшын, бэшээшын г.м.

Литературна уншалгаар шадабари (предметные результаты):

Зүбөөр, нэгэ жэгдээр, уранаар, бүхэли үгэнүүдээр уншалга.

Хүшэр үгэнүүдыёе үенүүдэрнь уншалга. Багшын хөөрэһыёе, уншаһыёе шагнажа нураха.

Үгэнүүдыёе или тодоор үгүүлхэ, үгэ соохи түргэн, удаан аялгануудыёе, дифтонгнуудыёе, хату ба зөөлэн хашалгануудыёе алдангүй уншалга. Мэдүүлэлэй һүүлэй интонации сахиха.(Һуралсалай жэлэй һүүлдэ 60 – 70 үгэ уншаха болоно.

Уншаһан зохёолоор табигдаһан асуудалнуудта харюу үгэхэ, өөрынгөө хараһан юумэн тухай хөөрэхэ. Багшын туһаламжаар текст хубинуудта хубааха, уншаһан рассказ болон онтохоной удха өөрынгөө үгөөр хөөрэхэ, текстдэ үгтэһэн зурагаар хөөрэхэ. Болоһон ушар,

үйлэ хэрэгүүдые, үйлэдэгшэ нюурнууд, байгаалиин үзэгдэлнүүдые харуулһан үгэнүүд ба хэлэгүүдые текст сооһоо багшын туһаламжаар олохо, илгaha. Онтохон, рассказ, шүлэгүүдэй хоорондохи илгаа ойлгожо шадаха.

Уншалгын дадал сэгнэхэ.

« 5» сэгнэлтэ хэрбээ:

Уншаһан текст хубинуудта хубаажа шадаа һаань;

Шүлэг сээжээр хэлэхэдээ, үгэнүүдээ зүбөөр, нэгэшье торонгүй, уран гоёор уншаһан байхадань табиха.

« 4» сэгнэлтэ хэрбээ:

Уншаһанаа хөөрөжэ үгэхэдөө, зарим нэгэ ушарта торолсожо, багшын туһаламжаар заһажа хэлэһэн байхадань табиха.

« 3» сэгнэлтэ хэрбээ:

Сээжээр уншахадаа, ткст гүйсэд мэдэхэгүй, сэглэлтын тэмдэгүүдтэ хээгүй һаань;

Хэлэгэ соогоо алдуу гаргахадаа (үгэ буруу хэрэглэхэ, мэдүүлэл дутуу, үсөөн үгэтэй г.м.), уншаһан текстынгээ удаа дара алдаашье һаа, найруулан хэлэжэ шададаг байхадань табиха.

« 2» сэгнэлтэ:

Уншаһан текстынгээ гол удха хэлэжэ шадаагүй һаань;

Текстын удхын дара найруулан хэлэжэ шададаггүй, хэлэлгэдээ олон алдуу гаргадаг байхадань табиха.

Нэгэ минута соо уншаһан үгэнүүдэй сэгнэлтэ:

« 5» сэгнэлтэ: 70 – һаа дээшэ;

« 4» сэгнэлтэ: 6-70 үгэ;

« 3» сэгнэлтэ: 45 – 60 үгэ.;

« 2» сэгнэлтэ: 45 – һаа доошо;

Хэрэглэгдэһэн литература:

1.Түрэлхи хэлэн .Сдномов С.Ц., Цыд

енова Ц.Д., Цыдыпова Ц.Б. Улаан –Үдэ: Бэлиг, 2005

2.Методическа дурадхалнууд. Түрэлхи хэлэн. С.Ц. Содномов. Улаан -Үдэ : Бэлиг, 2008

3..Эхин классуудай ба түрэлхи хэлэ литературын багшанарта туһаламжа В.С. Бадмаев, Б.Ж. Хамаганов.

4.Бага наһанай нурагшадай аман хэлэлгэ хүгжөөлгэ; хургалгын теории болон практика.Ц.С.

Содномов. Улаан -Үдэ : Бэлиг, 2005.

5.Буряад хургуулиин программанууд. Буряад хэлэн. Р.С.Дылыкова. Улаан -Үдэ : Бэлиг,

Руководитель кружка: А.Д. Эрдыниева

Редколлегия: